

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Augustini in euangelium secundum Iohannem sermones
CXXIII - Cod. Aug. perg. 47**

Augustinus, Aurelius

[Reichenau ?], [14. Jh.]

Sermo III

[urn:nbn:de:bsz:31-64194](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-64194)

Ideo cum dixisset. ex dō nati sunt. quasi ne miraremur & exhorresceremus tantā
 gratiam. ut nobis incredibile uideretur quia homines ex dō nati sunt. Quasi
 securum te faciens ait. Et uerbum caro factum est & habitauit in nobis; quid
 ergo miraris. quia homines ex dō nascuntur. Adtende ipsum dñm natum ex
 hominibus. & uerbum caro factum est & habitauit in nobis; quia uero uerbum
 caro factum est & habitauit in nobis. ipsa natiuitate collyriū fecit unde terge-
 rentur oculi cordis nostri & possimus uidere maiestatem eius per eius humani-
 tatem. Ideo factum est uerbum caro & habitauit in nobis. sanauit oculos nostros;
 & quid sequitur. Et uidimus gloriam eius; gloriam eius nemo possit uidere.
 nisi carnis humilitate sanaretur. Unde non poteramus uidere. Intendat ergo
 caritas uestra. Quid & quod dico. Inruerat homini quasi puluis in oculum.
 inruerat terra. sauciauerat oculum. uidere non poterat lucem oculus iste.
 sauciatus inungitur terra. sauciatus erat. & terra illuc mittitur ut sanetur;
 Omnia enim collyria & medicamenta nihil sunt nisi de terra; Depuluerē
 caecatus es. depuluerē sanaris; Ergo carote excaecauerat. carote sanat.
 Carnalis enim anima facta erat consuēdo affectibus carnalibus. inde fuerat
 oculus cordis caecatus. uerbum factum est caro. medicus iste fecit tibi collyriū.
 & qm̄ sic uenit ut de carne uitia carnis extingueret. & de morte occideret
 mortem. Ideo factum est in te. ut qm̄ uerbum caro factum est. tu possis dicere.
 & uidimus gloriam eius; qualem gloriam & qualis factus est filius hominis;
 Illa humilitas ipsius est. non gloria ipsius. sed quo perducta est acies hominis
 curata per carnem. uidimus inquit gloriam eius. Gloriam quasi unigeniti
 ap̄tate. plenum gratia & ueritate; De gratia & ueritate alio loco uberius in
 ipso euangelio. si dñs dignatus fuerit donare tractabimus. hęc nunc sufficiant.
 & aedificamini in xp̄o. & confortamini in fide. & uigilate in bonis operibus.
 & aliquo nolite recedere per quod possitis mare transire, **EXPT TRACT. II.**
INCIPIT. III. ADEO QUOD SCRIPTUM EST. IOHANNES TESTIMONIŪ
PERHIBET DE IP SO. USQ. AD ID QUOD AIT. UNIGENITUS FILIUS
QUI EST IN SINU PATRIS IPSE NARRAUIT.

A. K. VI.
 vsq. VIII.

Gratiam & ueritatem dī qua plenus scīs apparuit unigenitus filius dñs.
 & saluator noster ih̄s xp̄s distinguendam auclere testamento. qm̄ res est
 noui testamenti. suscepimus in nomine dñi & uestrae caritati promissimus.
 Adestote ergo intenti. ut & quantum capio donō dī & quantum capitis audiat.
 Reliquum enimerit. ut si semen quod spargitur in cordibus uestris non abstu-
 lerint ues. nec spinæ praefocauerint. nec aestus exūsit. accedente pluuia
 cohortationum cotidianarum. & cogitationibus bonis uestris quibus hoc agitur
 in corde quod agitur in agro raris. ut gleba frangatur & semen operiatur.

de quo non erubescimus. si in corde gestemus;

& germinare possit. ut adferat fructum ad quem gaudeat & laetetur agricola; si autem pro semine bono & pro pluuia bona non fructum sed spinas adtulerimus. nec semen accusabitur. nec pluuia erit in crimine. sed spinis ignis debitus praeparatur; homines sumus quod puto non diu esse suadendum caritati uestrae xpiani. & si xpiani utiq. ipso nomine ad xpm pertinentes. huius signu in fronte gestamus; signum eius est humilitas eius. **P**stellam eum magi cognouerunt. & erat hoc signum de dno datum caeleste atq. praeclarum. Nolut stellam esse in fronte fidelium signum suum. sed crucem suam. Unde humiliatus. inde glorificatus. inde erexit humiles quo humiliatus ipse descendit; per tinemus enim ad euangelium. per tinemus ad nouum testamentum; Lex per moysen data est. gratia autem & ueritas per ihm xpm facta est. Interrogemus apostolum & dicit nobis. qm non sumus sub lege. sed sub gratia; Misit ergo filium suum factum ex muliere. factum sub lege. ut eos qui sub lege erant redimeret. ut ad optionem filiorum reciperemus; Ecce ad hoc uenit xps. ut eos qui sub lege erant redimeret. ut iam non simus sub lege. sed sub gratia; Quis ergo dedit legem? ille dedit legem. qui dedit & gratiam; sed legem per seruum misit. cum gratia ipse descendit; unde facti erant homines sub lege. non implendo legem; qui enim legem impleret. non est sub lege. sed cum lege; qui autem sub lege est non subleuatur. sed premitur lege; Omnes itaq. homines sub lege constitutos reos facit lex. & ad hoc illis super caput est ut ostendat peccata. non tollat. lex ergo iubet. datur legis miseretur in eo quod lex iubet; conantes homines uiribus suis implete. quod a lege praeceptum est. ipsa sua temeraria & praecipiti praesumptione ceciderunt. & non sunt cum lege. sed sub lege facti sunt rei; & qm suis uiribus implete non poterant legem. facti rei sub lege inplorauerunt liberatoris auxilium. & reatus legis fecit egritudinem superbis. egritudo superbiorum facta est confessio humilium. Jam confitentur aegroti quia aegrotant. ueniat medicus & sanat aegrotos. Medicus quis? dñs noster ih̄s xps; quis dñs noster ih̄s xps? ille qui uisus est & ab eis a quibus crucifixus est. ille qui adprehensus. flagellatus. colaphizatus. sputis inlitus. spinis coronatus. in cruce suspensus. mortuus. lancea uulneratus. De cruce depositus. in sepulchro positus; Ille ipse dñs ih̄s xps. ille ipse plane. & ipse est totus medicus uulnerum nostrorum crucifixus ille cui insultatum est. quo pendente persecutores caput agitabant & dicebant. si filius dī est. descendat de cruce. Ipse est totus medicus noster. ipse plane. Quare ergo non ostendit insultantibus quia ipse erat filius dī. ut si se permisit in cruce leuari. saltim cum illi dicerent. si filius dī est. descendat de cruce? tunc descenderet & ostenderet eis uerum se esse filium dī. quem illi ausi sunt irridere. noluit; quare noluit? Numquid quia non potuit? potuit plane.

Quid est enim amplius de cruce descendere: an de sepulchro resurgere? sed per tunc
 insultantes. Nam crux non ad in potentiae documentum: sed ad exemplum patientiae
 suscepta est; ibi uulnera tua curauit: unde sua diu per tunc; ibi te a morte sempi
 terna sanauit: ubi temporaliter mori dignatus est, & mortuus est. & in illo mors
 mortua est. Qualis mors quae mortem occidit. Ipse est tamen dñs noster ih̄s
 xp̄s totus qui uidebatur & tenebatur, & crucifigebatur; non totum hoc ipse est;
 ipse est quidem: sed non totum illud quod uiderunt iudaei. non hoc est totum xp̄s;
 & quid est. In principio erat uerbum; in quo principio & uerbum erat apud dñm;
 & quale uerbum? & dñs erat uerbum; Numquid forte ad dñm factum est hoc uerbum?
 non; hoc enim erat in principio apud dñm; quid ergo alia quae fecit dñs? non
 similia sunt uerbo? non; quia omnia per ipsum facta sunt & sine ipso factum est
 nihil; quomodo per illum omnia facta sunt? quia quod factum est: in ipso uita
 erat? & antequam fieret & uita erat; quod factum est non est uita: sed in arte; hoc est
 in sapientia dñi. Antequam fieret & uita erat; quod factum est transit: quod est in
 sapientia transire non potest; uita ergo in illo erat quod factum est; & qualis uita?
 quia & anima corporis uita est? Corpus nostrum habet uitam suam: quam cum
 amiserit mors est corporis; talis ergo erat illa uita? non; sed uita erat lux hominū;
 Numquid lux pecorum? Nam ista lux & hominum & pecorum est; est quaedam
 lux hominum: unde distat homines a pecoribus; uideamus & tunc intellegimus
 quid sit lux hominum; non distat a pecore nisi intellectu; nolite aliunde gloriari;
 De uiribus praesumis: abestis uinceris; De uelocitate praesumis: amuscis
 uinceris. De pulchritudine praesumis: quanta pulchritudo est in pennis pauo
 nis. Unde ergo melior es? ex imagine dñi; ubi imago dñi in mente in intellectu;
 si ergo ideo melior pecore: quia habes mentem qua intellegas quod non potest
 pecus intellegere. Inde autem homo quia melior pecore: lux hominum est.
 lux mentium; lux mentium supra mentes est: & excedit omnes mentes;
 hoc erat uita illa: per quam facta sunt omnia; ubi erat: hic erat: an apud patrem
 erat? & hic non erat: an quod uerius & apud patrem erat: & hic erat: si ergo hic
 erat: quare non uidebatur? quia lux in tenebris lucet: & tenebrae eam non compre
 henderunt; O homines nolite esse tenebrae: nolite esse infideles: iniusti: iniqui:
 rapaces: auari: amatores saeculi; haec sunt enim tenebrae; & lux non est absens uobis:
 sed uos absentes estis a luce; Caecus in sole praesentem habet solem: sed absens est
 ipse soli; nolite ergo esse tenebrae; haec est enim forte gratia de qua dicitur assum
 ut iam non simus tenebrae: & dicat nobis apostolus; fuistis enim aliquando tenebrae:
 nunc autem lux in dño; quia ergo non uidebatur lux hominum: id est lux mentium
 Opus erat ut homo diceret de luce testimonium. Non quidem tenebrosus: sed iam
 in luminatus. Nec tamen quia ideo in luminatus: ideo ipsa lux: sed ut testimonium

perhibere de lumine; Nam non erat ille lux, & quae erat lux. Erat lux uera
 quae inluminat omnem hominem uenientem in hunc mundum, & ubi erat ista
 in hoc mundo erat; & quomodo in hoc mundo erat. Num quid sicut ista lux solis,
 lunae, lucernarum: sic & ista lux in mundo est. Non. Quia mundus per eum factus
 est & mundus eum non cognouit, hoc est. lux in tenebris lucebat & tenebrae eam
 non comprehenderunt; mundus enim tenebrae. quia dilectores mundi mundus,
 non enim creatura non agnouit creatorem suum. Testimonium dedit caelum
 de stella, testimonium dedit mare, portauit ambulantem dñm; testimonium
 dederunt uenti, ad eius iussum quieuerunt. Testimonium dedit terra, illo cruci
 fixo contremuit. Si omnia ista testimonium dederunt, quomodo eum mundus
 non cognouit. Nisi quia mundus dilectores mundi corde habitantes mundum,
 & malus mundus, quia mali habitatores mundi, sicut mala domus non parietes
 sed inhabitantes. In propria uenit, id est in sua uenit. & sui eum non receperunt.
 Quae ergo spes est, nisi quia quot quot receperunt eum, dedit eis potestatem
 filios dei fieri; si filii sunt, nascuntur, si nascuntur, quomodo nascuntur. Non ex
 carne, non ex sanguinibus, non ex uoluptate carnis, nec ex uoluntate uiri,
 sed ex dō nati sunt. Gaudeant ergo quia ex dō nati sunt, praesumant se per a
 nte addm. accipiant documentum quia ex dō nati sunt, & uerbum caro factū
 est & habitauit in nobis, si uerbum non erubuit nasci de homine, homines eru
 bescunt nasci de dō. Hoc autem quia fecit curauit, qui curauit uidemus,
 hoc enim quod uerbum caro factum est & habitauit in nobis, medicamentum
 nobis factum est. ut qui a terra caecabamur, de terra sanaremur, & sanati quid
 uidemus. & uidimus inquit gloriam eius, gloriam tamquam unigeniti a patre,
 plenum gratia & ueritate. Johannes testimonium perhibet de ipso & clamat
 dicens, hic erat quem dixi. Qui post me uenit, ante me factus est, post me
 uenit, & praecessit me, quid est ante me factus est, praecessit me; non factus
 est antequam essem ego factus, sed ante positus est mihi. hoc est ante me
 factus est, quia ante te factus est, cum post te uenerit. Quia prior me erat,
 prior te o iohannes, quid magnum si prior te, bene, quia tu illi phi bes testimo
 nium. Audiamus ipsum dicentem, & ante abraham ego sum, sed & abraham
 in medio genere humano ortus est. Multi ante illum, multi post illum, Audi
 uocem patris ad filium, ante luciferum genui te, qui ante luciferum genitus est.
 Omnes ipse inluminat; Dicitur enim quidam lucifer, qui cecidit; erat enim
 angelus & factus est diabolus, & dixit de illo scriptura; Lucifer qui mane orie
 batur cecidit, unde lucifer, quia inluminatus lucebat; unde autem tenebrosus
 factus, quia in ueritate non stetit; Ergo ille ante luciferum, ante omnes siquidem
 inluminatum sit. necesse est, a quo inluminantur omnes qui inluminari possunt,

Ideo hoc sequitur. Et de plenitudine eius nos omnes accepimus; quid accepistis,
 & gratiam pro gratia; sic enim habent uerba euangelica conlata cum exem-
 plaribus grecis; non autem de plenitudine eius nos omnes accepimus gratiam
 pro gratia; sed sic ait, & de plenitudine eius nos omnes accepimus. & gratiam
 pro gratia. Id est accepimus. ut nescio quid nos uoluerit intellegere de plenitudine
 eius accepisse. & in super gratiam pro gratia; Accepimus enim de plenitudine
 eius primo gratiam. & rursus accepimus gratiam; Gratia pro gratia; quam
 gratiam primo accepimus. fidem. In fide ambulantes. in gratia ambulamus.
 Unde enim meruimus hoc. quibus nostris praecedentibus meritis. non se quisq.
 conpalp& redcat in conscientiam suam. quaerat latebras cogitationum suarum.
 redcat ad seriem factorum suorum. non attendat quid sit suam aliquid est.
 sed quid fuerit ut esset aliquid. inueniet non se dignum fuisse nisi supplicio.
 Si ergo supplicio dignus fuisti. & uenit ille qui non peccata puniret. sed
 peccata donaret. Gratia tibi data est. non merces reddita; unde uocatur
 gratia quia gratis datur; non enim praecedentibus meritis emisti quod
 accepisti. hanc ergo accepit gratiam primam peccator; ut eius peccata
 dimitterentur. Quid meruit. Interrogat iustitiam; inuenit poenam; Interro-
 gat misericordiam. inuenit gratiam; sed hoc & promiserat deus per prophetas.
 Itaque cum uenit dare quod promiserat; non solum gratiam dedit. sed & ueri-
 tatem. quomodo exhibita est ueritas. quia factum est quod promissum est.
 Quid est ergo gratiam pro gratia in fide promeremur deum. & qui digni non
 eramus quibus peccata dimitterentur. ex eo quia tantum donum indigni
 accepimus. gratia uocatur. quid est gratia; gratis data; quid est gratia donata.
 non reddita. si debebatur. merces reddita est. non gratia donata. si autem
 uere debebatur. bonus fuisti; si autem ut uerum est malus fuisti. credidisti
 autem in eum qui iustificat impium; Quid est qui iustificat impium. & ex im-
 pio facit pium. Cogita quid tibi per legem inminere debebat. & quid per
 gratiam consequutus sis. Consequutus autem istam gratiam fidei. eris iustus
 ex fide. Iustus enim ex fide uiuit. & promeretur deum uiuendo ex fide. Cum pro-
 merueris deum uiuendo ex fide. accipis premium. in mortalitatem & uitam
 aeternam. & illa gratia est. nam pro quo merito accipis uitam aeternam.
 pro gratia; si enim fides gratia est. & uitam aeternam quasi merces est fidei.
 Uidetur quidem deus uitam aeternam tanquam debitam reddere. Cui debita.
 fidei. quia promeruit illam per fidem; sed quia ipsa fides gratia est. & uitam
 aeternam gratia est pro gratia; Audi paulum apostolum confitentem gratiam.
 & postea debitam ex parte; Confessio gratiae quae est in paulo. Qui
 prius fui blasphemus & persecutor & iniuriosus. sed misericordiam inquit

gratia:

gratia
gratia

consequutus sum; Indignum se dixit qui consequetur. Consequutu tamen non per merita sua sed per misericordiam dñi; Audi illum iam flagrantem debitum. qui primo indebitam suscepit gratiam; Ego enim inquit iam immolor & tempus resolutionis meae instat. Bonum certamen certavi cursum consummaui. fidem seruaui. De cetero reposita est mihi corona iustitias. Jam debitum flagrat. iam debitum exigit; Nam uide uerba sequentia. quam mihi reddet dñs in illo die iustus iudex; Ut ante susciperet gratiam misericordem patrem opus habebat. ut premium gratiae iudicem iustū; qui non damnauit impium; damnabit fidelem; & tamen si bene cogites ipse dedit fidem primo; quae eum promeruit. Non enim de tuo promeruit. ut tibi aliquid deberetur; Quod ergo premium immortalitatis postea tribuit. dona sua coronat. non merita tua; Ergo fr̄. omnes de plenitudine eius accepimus. De plenitudine misericordiae eius. De abundantia bonitatis eius accepimus; quid remissionem peccatorum ut iustificatemur ex fide. & insuper; & quid gratiam pro gratia. Id est pro hac gratia in qua ex fide uiuimus. recepturi sumus aliam; quid tamen nisi gratiam; Nam si dixerō quia & hoc debetur. aliquid mihi ad signo quasi cui debebatur; Coronat autem dñs in nobis dona misericordiae suae; sed in eadem gratia quam primo accepimus. perseueranter ambulemus;

7 Lex enim per moysen data est. Quae reos tenebat. quid enim ait apostolus. Lex subintravit ut abundaret delictū; hoc proderat superbis. ut abundaret delictum; multa enim sibi dabant. & quasi uiribus suis multum adsignabant. & non poterant implete iustitiam. nisi adiuuaret ille qui iusserat. superbiam eorum uolens domare deus dedit legem. tamquam dicens; ecce implete. ne putetis de esse iubentem; Non de est qui iubeat. sed de est qui impleat; si ergo de est qui impleat. unde non implet. quia natus cum raduce peccati & mortis.

De adam natus traxit secum quod ibi conceptum est; Cecidit primus homo. & omnes qui de illo nati sunt de illo traxerunt concupiscentiam carnis; oportebat ut nasceretur alius homo. qui nullam traxit concupiscentiam; homo & homo. homo ad mortem. homo ad uitam. sic dicit apostolus. quoniam quidem per hominem mors & per hominem resurrectio mortuorum; per quem hominem mors. & per quem hominem resurrectio mortuorum. manifestinatur. sequitur & dicit; sicut enim in adam omnes moriuntur. sic & in xpo omnes uiuificabuntur; qui pertinent ad adam. omnes qui nati sunt de adam; qui ad xpm. omnes qui nati sunt per xpm; quare omnes in peccato. quia nemo natus est praeter adam; Ut autem nascerentur ex adam. necessitatis fuit ex damnatione. nasci per xpm uoluntatis est gratiae. Non coguntur homines nasci per xpm. Non quia uoluerunt nati sunt ex adam; Omnes tamen qui ex adam cum peccato peccatores;

quod accepit
 uel latere
 accepit
 intellegit
 enim de
 gratia
 quam
 ambulat
 non se quis
 suorum
 aliquid est
 supplicio
 sed
 unde uocatur
 emittit quod
 eius peccata
 poenitentiam
 per se
 debet
 quod promeruit
 qui digni non
 inueniunt
 unde gratia
 a dante si uerum
 sufficit. credidit
 licet impium
 debet. si quod per
 am fide. et iustus
 modo ex fide. Cum
 reuerentiam & uitam
 uitam a dante
 si merces est fide
 am reddere
 fides gratia
 am confra
 ue est imp
 ed miferic

Omnes qui per xpm iustificati & iusti non in se, sed in illo; nam in se si interro-
 ges adamsunt. In illo si interrogas xpi sunt, quare quia ille caput dñs noster
 ih̄s xps non cum traduce peccati uenit, sed tamen uenit cum carne mortali,
 mors poena peccatorum erat. in dño munus misericordiae erat, non poena peccati.
 Non enim aliquid habebat dñs quare iuste moreretur; Ipse ait, ecce uenit prin-
 ceptus huius mundi & in me nihil inueni; quare ergo moreris, sed ut sciant homines
 quia uoluntatem patris mei facio. surgite eamus hinc, non habebat ille quare
 moreretur & mortuus est, tu habes quare & mori dedignaris. Dignare aequo
 animo pati per meritum tuum. quod ille pati dignatus est ut te a sempiterna morte
 liberaret; homo & homo. sed ille non nisi homo. iste dñs homo, ille homo peccati.
 iste iustitiae; mortuus est in adam (resurge in xpo); nam utrumq; debetur tibi;
 iam credidisti in xpm reddes tamen quod debes de adam. sed non te in aeternum
 tenebit uinculum peccati. quia mortem tuam aeternam occidit mors temporalis
 dñi tui. Ipsa est gratia fr̄s mei. ipsa est & ueritas. quia promissa & exhibitay non
 erat ista in ueteri testamento. quia lex minabatur. non optulabatur, iubebat.
 non sanabat. languorem ostendebat. non aufererat. sed illi praeparabat medico
 uenturo cum gratia & ueritate. tamquam ad aliquem quem curare uult medicus.
 curat primo seruum suum. ut ligatum illum inueniat, sanus non erat. sanari mole-
 bat. & nesanaetur. sanus se esse iactabat; missa lex est. ligauit eum. inuenit se-
 reum; iam clamat deligatura. uenit dñs curat amaris aliquantum & acerbis medi-
 camentis. Dicit enim aegrotus. fer te. dicit tolera. dicit noli diligere mundum.
 Habet patientiam; curate ignis continentiae. ferrum persecutionum tolerant
 uulnerata. expauescebas quam uis ligatus. liber ille & non ligatus bibit quod tibi
 dabit. prior passus est ut te consolaretur. tamquam dicens. quod times pati prote.
 prior patior prote; haec est gratia. & magna gratia; quis illam digne conlaudat;
 De humilitate xpi loquor fr̄s mei; maiestatem xpi & diuinitatem xpi quis loquitur
 in explicando & dicendo; ut quo quomodo humilitatem xpi loquetemur. non suffici-
 mus. Immo deficimus. totum cogitantibus committimus. non audientibus adimplem;
 Cogitate humilitatem xpi; sed quis nobis inquis eam explicat nisi tu dicat. ille intus
 dicat. melius illud dicit qui intus habitat. quam qui foris clamat; ipse uobis ostendat
 gratiam humilitatis suae. qui coepit habitare in cordibus uestris. Jam uero si inet humi-
 litate explicanda & eroganda deficimus. maiestatem ipsius quis loquatur. si uerbu
 caro factum conturbat nos. in principio erat uerbum quis explicabit. Tene ergo
 fr̄s soliditatem istam. Lex per moysen data est. gratia & ueritas per ih̄m xpm
 facta est; per seruum lex data est. reos facit; per imperatorem indulgentia data est.
 reos liberauit; Lex per moysen data est; non sibi aliquid seruus amplius adsignat.
 quam quod per illum factum est; Electus ad magnum ministerium tamquam

lex ueritas
 noua lex

fidelis in domo, sed tamen seruus agere secundum legem potest. soluere
 aream legis non potest; Lex ergo per moysen data est. gratia & ueritas per ih̄m
 xp̄m facta est, & forte aliquis dicat, & gratia & ueritas non est facta per moysen
 qui uidit d̄m, statim subiecit, D̄m nemo uidit umquam; & unde innotuit
 moysi d̄s, quia reuelauit seruo suo d̄s, quis d̄s. Ipse xp̄s qui praemisit legem
 per seruum, ut ueniret & ipse cum gratia & ueritate, D̄m nemo uidit umquam;
 & unde illi seruo quantum capere possit apparuit, Sed unigenitus inquit filius
 qui est in sinu patris, ipse enarrauit, quid est in sinu patris, in secreto patris,
 non enim d̄s habet sinum, quem admodum nos habemus in uestibus, aut cogitan-
 dus est sic sedere quomodo nos, aut forte cinctus est ut sinum haberet, sed quia
 sinus noster est intus, Secundum patris sinus patris uocatur, in secreto patris
 qui patrem nouit, ipse enarrauit, Nam d̄m nemo uidit umquam, ipse ergo
 uenit & narrauit quicquid uidit, Moyses uidit nubem, uidit angelum, uidit ignē,
 Omnis illa creatura Typum d̄ni sui gerebat, non ipsius d̄ni praesentiam
 exhibebat, Namq; aperte habes in lege, & loquebatur moyses cum d̄no. Contra
 in contra, sicut amicus cum amico suo, si sequeris ipsam scripturam, & inuenis
 moysen dicentem, Si inueni gratiam in conspectu tuo: ostende mihi tem & ipsū
 manifeste ut uideam; & parum est quia dixit, responsum accepit, Non potes
 uidere faciem meam, Loquebatur ergo fr̄s mei cum moysē angelus portans typū
d̄ni, & illa omnia quae ibi per angelum facta sunt, futuram istam gratiam & ueri-
 tatem promittebant; quibene scrutantur legem nouerunt, & cum oportunum
 est ut & nos aliquid inde dicamus & quantum d̄ns reuelat, non taceamus caritati
 uestrae, Illud autem sciatis, quia omnia quae corporaliter uisa sunt, non erant
 illa substantia d̄i, Illa enim oculis carnis uidemus; d̄i substantia unde uidetur;
 & uangelium interroga, Beati mundo corde, quia ipsi d̄m uidebunt; fuerunt
 homines qui dicerent uanitate cordis sui decepti, pater inuisibilis est, filius
 autem uisibilis est, Unde uisibilis, si propter carnem quia suscepit carnem, mani-
 festum est, Illi enim qui carnem xp̄i uiderunt, aliqui crediderunt, aliqui cruci-
 fixerunt, & qui crediderunt, illo crucifixo nutauerunt, & nisi ipsū post
 resurrectionem palparent, fides ad eos non reuocaretur, Si ergo propter carnē
 uisibilis filius, & nos concedimus, & est catholica fides, si autem ante carnem
 sicut ipsi dicunt, id est ante quam incarnaretur, multum delirant & multum
 errant; facta enim sunt illa uisibilia corporaliter per creaturam, in quibus typus
 ostenderetur, non utiq; substantia ipsa demonstrabatur & manifestabatur;
 & hoc adtendat caritas uestra lene documentum, sapientia d̄i uidetur oculis non
 potest; fratres, si xp̄s sapientia d̄i & uirtus d̄i, si xp̄s uerbum d̄i, uerbum homi-
 nis oculis non uidetur, uerbum d̄i uideri sic potest, expellite ergo decordib;

112

uestris carnales cogitationes ut uere sitis sub gratia ut ad nouum testamentum
 pertinatis. quia uita aeterna promittitur in nouo testamento, Legite uetus
 testamentum & uidete quia carnali adhuc populo ex quidem praecipiebantur
 quae nobis; nam unum dñm colere & nobis praecipitur. non accipies in uanum
 nomen dñi dñi tui. & nobis praecipitur quod est secundum praeceptum. obserua
 diem sabbati, magis nobis praecipitur. quia spiritualiter obseruandum praecipi
 tur, Iudaei enim seruiliter obseruunt diem sabbati. ad luxuriam. ad ebrietatem;
 quanto melius feminae eorum lanam facerent. quam illo die in moenianis saltaret;
 Absit fr̄s. ut illos dicamus obseruare sabbatum; Spiritualiter obseruat sabbatum
 xp̄ianus abstinens se ab opere seruili; quid est enim ab opere seruili. a peccato,
 & unde probamus. dñm interroga. Omnis qui facit peccatum. seruus est peccati;
 Ergo & nobis praecipitur spiritualiter obseruatio sabbati. Jam illa omnia praecepta
 magis nobis praecipuntur. & obseruanda sunt. Non occides. non moechaberis.
 non furaberis. non falsum testimonium dices. honora patrem & matrem. non
 concupisces rem proximi tui. non concupisces uxorem proximi tui; nonne omnia
 ista & nobis praecipuntur. sed quaere mercedem & inuenies ibi dicit. ut expel
 lantur hostes a facie tua & accipitis terram quam promisit dñs patribus uestris;
 quia non poterant capere inuisibilia. per uisibilia tenebantur; quare tenebantur
 ne penitus interirent. & ad idola laborarent; nam fecerunt hoc fr̄s mei sicut
 legitur. obliuisti tanta miracula quae fecit dñs coram oculis eorum; Mare discissum
 est. uia facta est in medijs fluctibus; sequentes hostes eorum. hisdem aquis oper
 ti sunt per quas illi transierunt; & cum moyses homo dñi recessisset ab oculis eorū.
 idolum p̄auerunt & dixerunt; fac nobis deos qui nos praeeunt. quia ille homo
 dimisit nos; Tota spes eorum in homine posita erat. non in dō; ecce mortuus
 est homo. numquid mortuus est dñs qui eruerat de terra aegypti; & cum fecis
 sent sibi imaginem uituli. adorauerunt & dixerunt. hi sunt dii tui israhel.
 qui te liberauerunt de terra aegypti. quam cito obliuisti tam manifestam gratiam.
 quibus ergo modis teneretur populus talis. nisi promissis carnalibus; ea ibi iubentur
 in decalogo legis. quae & nobis. sed non ea promittuntur quae nobis; nobis quid
 promittitur. uita aeterna, haec est autem uita aeterna. ut cognoscant te unū
 & uerum dñm. & quem misisti ih̄m xp̄m; Cognitio dñi promittitur. ipsa est gratia
 pro gratia; fr̄s modo credimus. non uidemus; pro ista fide premium erit.
 uidete quod credimus; nouerant hoc prophetae. sed occultum erat antequam
 ueniret; nam quidam suspirans amator. in psalms ait. Unam p̄u ad dñm. hanc
 requiram; & quaeris quid p̄lat. forte enim p̄lat terram fluentem lacte &
 melle carnaliter. quam uis spiritualiter ipsa quaerenda sit. & p̄lenda; aut forte
 subiectionem hostium suorum. aut mortem inimicorū. aut imperia.

& facultates huius saeculi; Arde enim amore & multum suspirat & aestuat
 & anhelat. Uideamus quid petat, unam peto ad dno hanc requiram; quid est
 hoc quod requiritur? ut inhabitem inquit in domo dñi per omnes dies uitae
 meae; & puta quia habitas in domo dñi? unde ibi erit gaudium tuum? ut con-
 templer inquit delectationem dñi; fratres mei unde clamatis? unde amatis?
 unde exultatis? nisi quia est ibi scintilla huius caritatis; quid desideratis rogo
 uos? uideri potest oculis; tangi potest? pulchritudo aliqua est quae oculus
 delectat. Nonne martyres amati sunt uehementer. & quando eos comme-
 moramus. in ardescimus amore? quid in illis amamus frs? membra laniata a feris.
 quid foedius si oculos carnis interroges. quid pulchrius si oculos cordis interro-
 ges. quid tibi uideatur ad aeternum pulcherrimus fur. quomodo horrent oculi
 tui. num quid oculi carnis orrent si ipsos interroges; nihil illo corpore con-
 positius nihil ordinatius. & paritas membrorum? & coloris delectatio inlicit
 oculos; & tamen cum audis quia fur est. fugis hominem animo; uides ex alia
 parte senem curuum. baculo innitentem. uix se mouentem. rugis undiq; ex-
 aratum; quid uides quod oculus delectat? & audis quia iustus est. amas. amplex
 teris; talia nobis premia promissa sunt frs mei. tale aliquid amate. tali regno
 suspirate. talem patriam desiderate. si uultis pertinere ad id cum quo uenit
 dñs noster. id est ad gratiam & ueritatem; si autem corporalia premia
 concupieritis ad dno. adhuc sub lege estis. & ideo ipsam legem non implebitis.
 quando enim uideris abundare ista temporalia meis quid dñm offendunt. mutant
 gressus tuos. & dicis tibi, ecce ego colo dñm. cotidie ad ecclesiam curro. Genus
 mihi trita sunt in orationibus. & assidue aegrotō. homicidia faciunt homi-
 nes. rapinas faciunt. exultant. abundant. bene est illis; Talia ergo quaere-
 bas ad dno; certe ad gratiam pertinebas; si gratiam ideo tibi dedit dñs quia
 gratis dedit. gratis ama. Noli ad premium diligere dñm. ipse sit premiū tuū.
 Dicat animata. unam peto ad dno hanc requiram. ut inhabitem in domo dñi
 per omnes dies uitae meae. ut contempler delectationem dñi; noli timere.
 ne fastidio deficias; talis erit illa delectatio pulchritudinis. ut semper tibi
 praesens sit. & numquam satieris. Immo semper satieris & numquam satieris.
 Si enim dixerō quia non satiaberis. fames erit. si dixerō quia satiaberis.
 fastidium timeo. Ibi nec fastidium erit. nec fames. quid dicam nescio.
 sed dñs habet quod exhibeat. non in uentibus quomodo dicant. & cre-
 dentibus quod accipiant. amen, **EXPLICIT TRACTATUS III;**

a k viii
 vsq; xv.

**INCIPIT III. AB EO QUOD SCRIPTUM EST. ET HOC EST TESTIMONIUM
 IOHANNIS QUANDO MISERUNT IUDAEI AB IEROSOLYMIS SACERDOTES
 ET LEUITAS USQ; AD ID QUOD DIXIT. ET TEGO NESCEBAM EUM SED QUOME**